

KRISTNA I DET POLITISKA RUMMET

MAGNUS HAGEVI

Grundläggande för en persons religiositet är den religiösa identiteten: individens uppfattning om vilken religion eller inriktning av en religion han eller hon tillhör. Det kan vara att individen identifierar sig som kristen, muslim eller ateist. Men det finns även personer som inte bara identifierar sig med en religion, utan en speciell inriktning av den (Kellstedt och Green 1993:53-58). En kristen person kan till exempel identifiera sig som katolik eller protestant, en protestant som frikyrklig eller tillhörig Svenska kyrkan, en frikyrklig som pingstvän eller missionare och så vidare. Ett begrepp som till viss del kan aggregera religiösa identiteter till större enheter är *religiös orientering*. Genom att använda detta begrepp indikeras att det som analyseras inte behöver vara de undersökta personernas identitet – till exempel pingstvän – utan flera olika identiteter kan ha slagits samman – till exempel till frikyrkliga. Samtidigt är det möjligt att en religiös orientering är det samma som den grundläggande individuella identiteten, till exempel katolik (Hagevi 2005).

Det är viktigt att även beakta *grad av religiös identifikation*, vilket är individens emotionella bindning till det beteende, den trosuppfattning och de värden som är relaterade till en religion. Graden av religiös identifikation signalerar hur betydelsefull religionen är för individen. En vanlig indikator på den religiösa identifikationens styrka är individens *religiösa engagemang*, det vill säga religionsutövningens intensitet, till exempel hur ofta någon besöker en kyrka eller ber till Gud.

Enligt funktionalistiska teorier förmodas religiösa personer stödja tämligen traditionella värderingar (Yinger 1957; Geertz 1973:4). Oavsett religiös orientering bör således religiöst engagerade tendera att stödja politiskt konservativa opinioner. Det skulle enligt ett funktionalistiskt synsätt inte förvåna om religiösa orienteringar som samlar aktivt religiösa personer också tenderar att inneha politiska åsikter som förknippas med marknadsorienterade lösningar och den högra delen av den ideologiska vänster-högerdimensionen. Ett sådant samband bör förstärkas av att socialister inte sällan visat ointresse för religion och ibland även propagerat för ateism.

Avsikten är att i denna artikel analysera sambandet mellan å ena sidan kristet engagemang och kristna orienteringar och å andra sidan ställningstagande till vänster och höger i politiken. Ställningstagande till vänster och höger i politiken kommer att studeras dels genom uppfattningen om den egna positionen på en vänster-höggerskala, dels genom partisympatier.

Tidigare forskning

Statsvetaren Mikael Gilljam påpekar att religiöst engagemang är en av de viktigaste förklaringarna till val av parti i Sverige (Holmberg och Gilljam 1987). Jämfört med andra socioekonomiska förklaringar är det endast klass, i form av arbetare och övriga, som har starkare samband med röstning än religiöst engagemang. Det betyder att religiöst engagemang är mer betydelsefullt för partival än till exempel kön, stadland och sektorsröstning i form av offentlig- och privatanställda, (Gilljam och Holmberg 1995).

I svensk statsvetenskap är det ovanligt att analysera religiösa orienteringars relation till politisk opinion. Att det finns religiöst politiserade förhållanden som härrör från religiös orientering är dock inte något originellt påstående. Stein Rokkan och Seymour Lipset (1967) har med en historisk-sociologisk ansats försökt förklara bakgrunden till de europeiska partisystemen. Kristendom anses då ha spelat en betydelsefull roll vid de historiska händelser som avgör allianserna mellan statens politiska centrum och periferi. I svensk kontext innebär det att en statskyrka – allierad med den ledande, konservativa, politiska makten i nationen – stod mot protestantiska dissidenter som allierade sig med andra grupper i en borgerlig vänster med liberal ideologi. I analyser av svenska väljare har det också visat sig att regelbundna religiösa mötesbesökare tenderar att rösta borgerligt (Holmberg och Gilljam 1987:205-210; Oskarson 1992). Dessutom kunde folkpartiet länge beskrivas som ett frikyrkoparti. Sedan 1990-talet har istället kristdemokraterna en mycket stark ställning bland frikyrkliga personer. Stödet är också förhållandevis starkt bland aktiva i Svenska kyrkan, även om det inte alls är lika starkt där som i frikyrkorna (Holmberg 2000:73).

Traditionellt har det ofta funnits en spänningsförhållande mellan socialistiska partier och kristna organisationer. Tidigare forskning har noterat att socialistiska organisationer inte sällan har propagerat för ateism, mot religion. I Sverige var denna debatt som starkast runt förra sekelskiftet. Religiösa personer – framförallt i Svenska kyrkan – reagerade på religionsfientliga signaler som ofta sändes ut av socialister, samtidigt som socialister av olika schatteringar reagerade mot den reformfientlighet som fanns inom statskyrkan (Rosengren 1948; Gustafsson, B 1953; Palm 1982; Hagevi 2000:153-155; se även Marx 1867 [1981]:68-69).

Även om skillnaderna mellan aktiva religiösa och organiserade socialister har minskat under 1900-talets senare del kan vissa motsättningar alltjämt leva kvar.¹ Det är därför möjligt att en ideologisk positionering på politikens vänstersida orsakar en ”avreligionisering” av enskilda så att de blir ateister eller religiöst passiva. Samtidigt kan det i sig ha medfört att aktivt kristna tagit avstånd från socialistiska partier som socialdemokraterna och vänsterpartiet samt från själva begreppet vänster i politiken.

Data

SOM-institutets undersökning i Västra Götaland 2005 utgör data för denna studie (se metodkapitlet i slutet av denna bok). Det är speciellt fyra olika frågor från enkäten som används. Den första frågan rör religiöst engagemang i form av mötesbesök och inleds med: *"Hur ofta har Du under de senaste 12 månaderna gjort följande saker?"*. Därefter nämns bland annat *"Besökt gudstjänst eller religiöst möte"* svarsmöjligheterna *"Ingen gång"*, *"Någon gång under de senaste 12 månaderna"*, *"Någon gång i halvåret"*, *"Någon gång i kvartalet"*, *"Någon gång i månaden"*, *"Någon gång i veckan"* samt *"Flera gånger i veckan"*. Svarsmöjligheterna delas in i *"aldrig"* (*"Ingen gång"*), *"sällan"* (från *"Någon gång under de senaste 12 månaderna"* till *"Någon gång i kvartalet"*) och *"regelbundet"* (från *"Någon gång i månaden"* till *"Flera gånger i veckan"*).

Nästa fråga berör främst medlemskap i kristna samfund och inleds med frågan: *"Tillhör Du någon kyrka eller annat religiöst samfund?"*. Därefter nämns *"Svenska kyrkan"*, *"Frikyrka"*, *"Katolska kyrkan"*, *"Ortodox kyrka"* och *"Icke-kristen religiös organisation"*. För var och en av dessa är svarsmöjligheterna *"Icke medlem"*, *"Icke medlem men har varit på gudstjänst/möte under de senaste 12 månaderna"*, *"Medlem men har inte varit på gudstjänst/möte under de senaste 12 månaderna"*, *"Medlem och har varit på gudstjänst/möte under de senaste tolv månaderna"*, samt *"Medlem och har någon typ av uppdrag"*. De svarande kategoriseras som *"inte medlem"* (*"Icke medlem"* och *"icke medlem men har varit på gudstjänst/möte under de senaste 12 månaderna"*) eller *"medlem"* (övriga svarsalternativ). Personer som är dubbelanslutna till Svenska kyrkan och någon frikyrka betraktas tillhöra en frikyrka. Personer som angivit *"icke-kristen religiös organisation"* betecknas i fortsättningen som *"övriga icke-kristna"*.

Frågan om samfundsmedlemskap har även använts för att lokalisera så kallade *delaktiga*, det vill säga personer som besöker kyrkor, men som inte är medlem i samfundet i fråga. Som delaktig i en religiös orientering betraktas de som svarat *"Icke medlem men har varit på gudstjänst/möte under de senaste 12 månaderna."*

Partisymptati undersöks med frågan *"Vilket parti tycker du bäst om idag?"*, varpå samtliga riksdagspartier nämns samt en möjlighet att ange ett annat parti. Individens position på vänster-högerskalan studeras med följande fråga: *"Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan vänster-högerskala?"* Därpå är det möjligt att beteckna sig som *"Klart till vänster"*, *"Något till vänster"*, *"Varken till vänster eller till höger"*, *"Något till höger"*, eller *"Klart till höger"*.

Religiös orientering och religiöst engagemang

Kristna organiserar sig i församlingar och kyrkor. Dessa betraktas som medlemmar i olika samfund. I Västra Götaland är det största kristna samfundet Svenska kyrkan,

den gamla statskyrkan. Exempel på frikyrkliga samfund är Pingströrelsen, Missionskyrkan, Evangeliska frikyrkan, Frälsningsarmén och många andra. I Västra Götaland finns även internationellt stora samfund som Katolska kyrkan och olika ortodoxa kyrkor. I tabell 1 presenteras andelen samfundsmedlemmar inom dessa religiösa orienteringar i Västra Götaland.

Tabell 1 Religiös orientering, baserat på samfundsmedlemskap, år 2005 (procent)

Religiös orientering	
Konfessionslös	24
Svenska kyrkan	69
Frikyrka	4
Katolska kyrkan	1
Ortodox kyrka	1
Övriga icke-kristna	1
Summa procent	100
Antal svarande	3334

Av tabell 1 framgår att Svenska kyrkan alltså är den största religiösa orienteringen i Västra Götaland. Den näst största religiösa orienteringen är konfessionslös, det vill säga de som inte är medlem i något religiöst samfund alls. Nästan en fjärdedel är konfessionslös. Var 25:e person är medlem i en frikyrka, medan endast någon hundradel anger sig vara katolik eller ortodox kristen. Övriga religioners samfund samlar tillsammans endast någon procent, vilket snarare visar att dessa religioner är svagt organiserade än deras egentliga utbredning.

I Västra Götaland besöker 11 procent av befolkningen ett religiöst möte regelbundet (redovisas ej i tabell). Bland dessa dominerar kristna mötesdeltagare, även om personer som regelbundet besöker icke-kristna religiösa möten också registreras. I Västra Götaland genomförs 87 procent av de regelbundna religiösa mötesbesöken i protestantiska kyrkor och minst 90 procent i kristna kyrkor. Personer som mera sällan besöker religiösa möten utgör 30 procent av Västra Götalands befolkning. Störst är gruppen som aldrig besöker religiösa möten med 59 procent.

Religiösa mötesbesök

Ett första steg att analysera kristna väljares ställningstagande till vänster och höger i politiken är att granska sambandet mellan religiöst engagemang och var på en vänster-högerskala svarspersonerna placerar sig själva. I tabell 2 presenteras självplaceringen på en vänster-högerskala efter religiöst engagemang. I kolumnen längst höger i tabell 2 redovisas ett balansmått. Detta har beräknats genom att subtrahera

andelen som placerat sig till vänster (något eller klart till vänster) från andelen som placerat sig till höger (något eller klart till höger). Det betyder att ett positivt balansmått indikerar en övervikt åt höger, medan ett negativt balansmått indikerar en övervikt åt vänster. Ju större balansmått, desto större övervikt åt endera hållet.

Tabell 2 Självplacering på vänster-högerskala efter religiösa mötesbesök år 2005 (procent och balansmått)

Religiösa mötesbesök	Självplacering på en vänster-högerskala					Summa procent	Antal svarande	Balansmått höger-vänster
	Klart till höger	Något till höger	Varken till vänster eller till höger	Något till vänster	Klart till vänster			
Regelbundet	9	28	42	17	4	100	330	+16
Sällan	10	27	37	21	5	100	960	+11
Aldrig	9	22	35	22	11	100	1859	-2

Ju oftare människor besöker religiösa möten, desto vanligare är det att de undviker att placera sig själva till vänster i politiken. Personer som regelbundet besöker religiösa möten tenderar att oftare placera sig till höger än till vänster i politiken. Samma sak gäller personer som sällan besöker religiösa möten. Däremot är förhållandet mer jämnt bland personer som aldrig besöker religiösa möten.

Det är dock att notera att skillnaden i andelen som placerar sig till höger i politiken inte är särskilt stor beroende på religiösa mötesbesök. Bland regelbundna religiösa mötesbesökare är det 37 procent (9 procent klart till höger och 28 procent något till höger) som placerar sig till höger i politiken. Bland personer som mer sällan besöker religiösa möten är det lika stor andel, medan motsvarande andel bland personer som aldrig besöker religiösa möten är 31 procent. Skillnaden mellan personer som aldrig och regelbundet besöker religiösa möten är ungefär lika stor bland dem som anger att de varken är till vänster eller till höger (42 procent respektive 35 procent). Den största skillnaden gäller istället personer som uppfattar sig stå till vänster i politiken. Denna andel är 21 procent bland dem som regelbundet besöker religiösa möten, men 33 procent bland dem som aldrig besöker religiösa möten. Personer som sällan besöker religiösa möten hamnar mellan dessa ytterligheter med 26 procent som står till vänster i politiken. Det verkar som vänsteretiketten avskräcker mer bland regelbundna religiösa mötesbesökare än högeretiketten lockar.

Utifrån positioneringen på vänster-högerskalan är det rimligt att anta att religiösa mötesbesökare tenderar att rösta borgerligt och undvika socialistiska partier. Detta är också vad en rad teorier tillsammans med tidigare forskning säger. I tabell

3 presenteras partisynpati efter religiösa mötesbesök. I slutet av tabellen redovisas ett balansmått där andelen som sympatiserar med socialdemokraterna, vänsterpartiet och miljöpartiet (s-blocket) har subtraherats från sympatisörer för de borgerliga partierna. Ett positivt balansmått (+) indikerar att andelen borgerliga sympatisörer är i övervikt, medan ett negativt balansmått (–) indikerar att andelen som sympatiserar med s-blocket är i övervikt.

Tabell 3 Partisynpati efter religiösa mötesbesök år 2005 (procent)

Religiöst engagemang	Partisynpati							Summa procent	Antal svarande	Balansmått borgerliga i s-blocket
	<i>m</i>	<i>kd</i>	<i>fp</i>	<i>c</i>	<i>s</i>	<i>mp</i>	<i>v</i>			
Regelbundet	19	30	8	10	26	5	2	100	285	+34
Sällan	27	4	15	9	32	7	5	100	841	+11
Aldrig	28	2	13	4	38	7	8	100	1589	–6

Med mer frekventa religiösa mötesbesök ökar andelen som sympatiserar med borgerliga partier. Bland regelbundna religiösa mötesbesökare är de borgerliga sympatisörerna 67 procent, bland personer som sällan besöker religiösa möten 55 procent och bland dem som aldrig besöker religiösa möten 47 procent. Resultatet ger vid handen att partier som uppfattas befinna sig till vänster har relativt svagt stöd bland speciellt regelbundna religiösa mötesbesökare.

Det finns dock skillnader mellan de enskilda partierna, framförallt de borgerliga. Det parti som samvarierar starkast med religiösa mötesbesök är kristdemokraterna. Bland personer som aldrig eller sällan besöker religiösa möten samlar kristdemokraterna bara 2 procent respektive 4 procent av partisynpatierna. Bland regelbundna religiösa mötesbesökare är motsvarande andel 30 procent. Därmed är skillnaden i stödet för kristdemokraterna mellan personer som regelbundet och aldrig besöker religiösa möten +28 procentenheter. Även centerpartiet tycks vara en vinnare bland religiösa mötesbesökare, om än i mindre format. Skillnaden mellan personer som regelbundet eller aldrig besöker religiösa möten är +6 procentenheter. Till skillnad från kristdemokraterna är det inte heller mellan personer som regelbundet besöker religiösa möten och övriga som skillnaden framkommer, utan bland personer som överhuvudtaget någon gång besöker och de som aldrig besöker religiösa möten. Bland personer som aldrig besöker religiösa möten samlar centerpartiet blott 4 procent av partisynpatierna, medan motsvarande andel bland personer som besöker religiösa möten regelbundet eller sällan är 10 procent respektive 9 procent.

Övriga borgerliga partier delar samma öde som de socialistiska partierna; deras stöd minskar med ökat religiöst engagemang. För moderaterna är stödet bland

personer som aldrig och sällan besöker religiösa möten 28 respektive 27 procent, men bland de regelbundna religiösa mötesbesökarna är andelen blott 19 procent. Differensen mellan regelbundna och personer som aldrig besöker religiösa möten är då -9 procentenheter. Folkpartiet uppvisar en liknande tendens då partiet får stöd av 13 procent respektive 15 procent av de personer som aldrig och sällan besöker religiösa möten. Bland regelbundna religiösa mötesbesökare är andelen 8 procent som stödjer folkpartiet. För detta parti är skillnaden i stöd mellan personer som regelbundet och aldrig besöker religiösa möten -5 procentenheter. Både moderaterna och folkpartiet har således extra stora svårigheter att vinna regelbundna religiösa mötesbesökare.

De socialistiska partierna tappar också på religiöst engagemang i form av mötesbesök, men tappet är mer linjärt avtagande. Differensen mellan personer som regelbundet och aldrig besöker religiösa möten är för socialdemokraterna -12 procentenheter och för vänsterpartiet -6 procentenheter. För miljöpartiet är dock skillnaden i stöd beroende på religiösa mötesbesök ganska modest, endast -2 procentenheter.

Analysen av regelbundna religiösa mötesbesök visade sig ge stöd åt att religiöst engagerade människor inte är vänsterinriktade, och att de undviker socialistiska partier. Med det visade sig också att högeretiketten inte var något självklart. Flera religiöst engagerade menade istället att de var varken till vänster eller till höger. Stödet för de borgerliga partierna var också skiftande. Framförallt hade kristdemokraterna starkt stöd bland regelbundna religiösa mötesbesökare, men även centerpartiet hade ett relativt starkt stöd bland personer som besökte religiösa möten. Däremot var det svårare för moderaterna och folkpartiet att samla stöd bland regelbundna religiösa mötesbesökare.

Kristna orienteringar

Även om de flesta personer som besöker religiösa möten är kristna kan det finnas anledning att studera om det finns en tendens att förhålla sig olika till vänster och höger i politiken inom respektive kristen orientering. I tabell 4 redovisas därför religiös orientering och självplacering på en vänster-högerskala. Eftersom icke-kristna religiösa orienteringar dels inte står i fokus i föreliggande undersökning, dels har för få svarande i SOM-undersökningen, redovisas inte några resultat för dessa.

Frikyrkliga placerar sig oftast till höger, följt av personer som tillhör Svenska kyrkan. Västra Götalands katoliker placerar sig dock till övervägande del till vänster i politiken. Bland ortodoxt kristna är det istället en majoritet som anser sig stå varken till vänster eller till höger. För både katoliker och ortodoxt kristna gäller det dock att tolka resultaten med en viss försiktighet, eftersom antalet svarande är få. Bland konfessionslösa finns en övervikt åt vänster.

Tabell 4 Självlagering på vänster-högerskala efter religiös orientering år 2005 (procent och balansmätt)

Religiös orientering	Självlagering på en vänster-högerskala						Summa procent	Antal svarande	Balansmätt höger-vänster
	Klart till höger	Något till höger	Varken till vänster eller till höger	Något till vänster	Klart till vänster				
Konfessionslösa	9	18	37	23	13	100	773	-9	
Svenska kyrkan	10	26	36	21	7	100	2234	+8	
Frikyrka	6	34	41	17	2	100	129	+21	
Katolska kyrkan	8	14	37	27	14	100	37	-19	
Ortodox kyrka	4	12	60	12	12	100	25	-8	

Vid en studie av partisympati är det tvunget att ta extra stor hänsyn till det lilla antalet svars personer som uppger sig vara medlemmar i Katolska kyrkan eller i en ortodox kyrka. Andelen som sympatiserar med ett parti kan variera relativt mycket enbart på grund av slumpen, utan någon egentlig substantiell innebörd. I samband med partisympati redovisas därför inte katoliker och ortodoxt kristna separat, utan gemensamt som Katolska och ortodoxa kyrkor. Redan nu kan dock sägas att partisympatierna bland katoliker och ortodoxt kristna liknande varandra i mycket stor utsträckning, varför mycket liten information går till spillo genom redovisningssättet. Personer som är medlemmar i Svenska kyrkan och i någon frikyrka redovisas dock på sedvanligt sätt. I tabell 5 redovisas partisympatier efter svars personernas kristna orientering.

Tabell 5 Partisympati efter religiös orientering år 2005 (procent)

Religiös orientering	Partisympati							Summa procent	Antal svarande	Balansmätt borgerliga i s-blocket
	<i>m</i>	<i>kd</i>	<i>fp</i>	<i>c</i>	<i>s</i>	<i>mp</i>	<i>v</i>			
Konfessionslösa	25	2	11	3	38	11	10	100	642	-18
Svenska kyrkan	29	4	14	7	35	6	5	100	1952	+8
Frikyrka	8	50	11	6	19	4	2	100	110	+50
Katolska och ortodoxa kyrkor	27	2	6	0	59	2	4	100	51	-30

Dragen från den tidigare analysen om vänster-högerposition slår igenom även vad gäller partisympati. Det extra starka stödet för borgerliga partier och undvikandet av vänsterposition tycks i stor utsträckning vara associerat med protestantism inom Svenska kyrkan, men framförallt inom frikyrkorna. Bland katoliker och ortodoxt kristna är tendensen istället mer vänster vad gäller partisympati och i alla fall vad gäller katoliker även vad gäller själplacering på vänster-högskalan.

När kristna orienteringar studeras skiljer det mellan vilka borgerliga partier som får stöd. Speciellt bland frikyrkliga, men även bland personer som tillhör Svenska kyrkan stödjer de flesta borgerliga partier. Frikyrkligas extra starka stöd för kristdemokraterna framgår klart i och med att hälften av frikyrkomedlemmarna stödjer detta parti i Västra Götaland. Nästan samtliga övriga partier har relativt svagt stöd bland frikyrkliga. De enda undantagen är folkpartiet och centerpartiet som håller sina ställningar bland frikyrkliga. Bland de partier som förlorar stort bland frikyrkomedlemmarna är moderaterna som endast samlar 8 procent av partisympatierna och socialdemokraterna som är nere på 19 procent av de frikyrkligas partisympatier.

Partisympatierna bland Västra Götalands katoliker och ortodoxt kristna är anorlunda jämfört med protestanterna. Hela 59 procent stödjer socialdemokraterna och 27 procent moderaterna. Övriga partier – inklusive kristdemokraterna – får blott stöd i form av de smulor som blir över. Den borgerliga svagheten bland katoliker och ortodoxt kristna märks framförallt på det låga stödet för kristdemokraterna och centerpartiet. För centerpartiet bör en stor del av förklaringen till detta vara att partiet är starkt på landsbygden och småsamhällen där det bor relativt få invandrare som är katoliker och ortodoxt kristna. Däremot är det något uppseendeväckande att ett parti som anser sig företräda en kristdemokratisk tradition har så svagt stöd bland katoliker, då den internationella kristdemokratin framförallt är katolsk. Bland katoliker och ortodoxt kristna är däremot stödet för socialdemokraterna starkt, medan miljöpartiet har relativt svagt stöd bland dessa. Återigen bör dock resultaten tolkas med viss försiktighet, eftersom antalet katoliker och ortodoxt kristna är få i undersökningen. Det finns dock klara tecken på att majoriteten katoliker och ortodoxt kristna stödjer partier till vänster i form av socialdemokraterna.²

Partisympatierna bland personer som tillhör Svenska kyrkan och som är konfessionslösa liknar i relativt stor utsträckning varandra. Skillnaden är dock att varje borgerligt parti samlar några procentenheter mer bland personer som tillhör Svenska kyrkan än bland konfessionslösa, medan motsatsen gäller samtliga partier i s-blocket som får ett starkare stöd av konfessionslösa. Detta innebär att konfessionslösa i stor utsträckning stödjer s-blocket. Detta har sin uppkomst i att miljöpartiets och vänsterpartiets stöd är speciellt starkt bland konfessionslösa, något som för vänsterpartiets del överensstämmer med att svensk vänsterpolitik ibland har förts med sekulära eller religionsfientliga argument.

Kristna orienteringar och religiöst engagemang

Det finns skäl att misstänka att det religiösa engagemanget skiftar inom de kristna orienteringarna. Tidigare forskning har visat att frikyrkliga är särskilt hängivna kyrkobesökare, medan personer som tillhör Svenska kyrkan mera sällan nöter kyrkbänken. Katolikers och ortodoxt kristnas andel kyrkobesökare brukar befinna sig på en nivå mellan dessa två ytterligheter (Hagevi 2002:63). Blir den politiska opinionen bland de kristna orienteringarna mer lika varandra om endast personer som besöker religiösa möten regelbundet – som nedan kallas för aktiva medlemmar – analyseras?

Tyvärr är det bara möjligt att analysera personer som tillhör Svenska kyrkan och frikyrkomedlemmar, då antalet svarande som är konfessionslösa, katoliker eller ortodoxt kristna är för få. I tabell 6 finns en sammanställning av vänster-högerposition bland personer som tillhör Svenska kyrkan och frikyrkomedlemmar som besöker religiösa möten regelbundet.

Tabell 6 *Självplacering på vänster-högerskala efter religiös orientering bland regelbundna besökare av religiösa möten år 2005 (procent och balansmått)*

Religiös orientering	Självplacering på en vänster-högerskala					Summa procent	Antal svarande	Balansmått höger-vänster
	Klart till höger	Något till höger	Varken till vänster eller till höger	Något till vänster	Klart till vänster			
Svenska kyrkan	12	28	40	15	5	100	187	+20
Frikyrka	5	35	43	15	1	100	99	+24

Vad gäller vänster-högerposition ökar likheten mellan personer som tillhör Svenska kyrkan och frikyrkomedlemmar när bara regelbundna religiösa mötesbesökare analyseras. För båda de kristna orienteringarna positionerar sig 40 procent till höger, men det är något fler i Svenska kyrkan än i frikyrkorna som positionerar sig till vänster (20 procent respektive 16 procent). Det är också att märka att det bland de aktiva i Svenska kyrkan är vanligare att placera sig ”klart till höger” jämfört med i frikyrkorna.

I Svenska kyrkan är det alltså en stor skillnad mellan aktiva och mer passiva medlemmars vänster-högerposition. Personer som regelbundet besöker Svenska kyrkans möten tenderar att placera sig betydligt längre högerut jämfört med mer passiva medlemmar.

I tabell 7 redovisas partisympati bland regelbundna religiösa mötesbesökare i Svenska kyrkan och bland frikyrkomedlemmarna.

Tabell 7 Partisympati efter religiös orientering, medlemskap, bland regelbundna besökare av religiösa möten år 2005 (procent)

Religiös orientering	Partisympati							Summa procent	Antal svarande	Balansmätt borgerliga s-blocket
	<i>m</i>	<i>kd</i>	<i>fp</i>	<i>c</i>	<i>s</i>	<i>mp</i>	<i>v</i>			
Svenska kyrkan	25	19	8	17	24	5	2	100	166	+38
Frikyrka	5	59	12	2	16	5	1	100	85	+56

I viss mån skiljer sig partisympatierna bland de aktiva från de passiva i dessa religiösa orienteringar, främst i Svenska kyrkan. Jämfört med mer passiva medlemmar stödjer aktiva i Svenska kyrkan i betydligt större utsträckning kristdemokraterna, men också centerpartiet har mycket stort stöd bland aktiva i Svenska kyrkan. Moderaterna och miljöpartiet har ungefär lika stor andel sympatisörer bland aktiva som bland de mer passiva medlemmarna i Svenska kyrkan. Däremot är det relativt få av de aktiva i Svenska kyrkan som sympatiserar med socialdemokraterna och vänsterpartiet. Även stödet för folkpartiet minskar något.

Stödet för kristdemokraterna är extra stort bland aktiva i frikyrkor. Folkpartiet och miljöpartiet är de enda partierna som försvarar sina sympatisörsandelar bland de aktiva frikyrkomedlemmarna. Övriga partier har märkbart lägre stöd. Moderaterna samlar endast 5 procent av de aktiva frikyrkomedlemmarnas partisympatier, centerpartiet 2 procent, vänsterpartiet 1 procent och socialdemokraterna 16 procent. Med detta mediokra resultat är socialdemokraterna ändå näst största parti bland frikyrkomedlemmarna. En god analys bör dock ta fasta på det anmärkningsvärda låga stödet för socialdemokraterna bland frikyrkliga jämfört med andra väljargrupper, inte på deras placering jämfört med andra partier utifrån andelen partisympatisörer.

Den borgerliga övervikten inom Svenska kyrkan och frikyrkorna är än mer dominant när endast regelbundna religiösa mötesbesökare studeras. I Svenska kyrkan beror det främst på kristdemokraternas och centerpartiets starka stöd, i frikyrkorna är endast kristdemokraternas stöd exceptionellt starkt.

Delaktiga icke-medlemmar

Inom varje religiös orientering rör sig människor som inte är medlemmar i något samfund. Dessa personer kan betraktas som *delaktiga* i den religiösa orienteringen.

De tillhör den religiösa orienteringen och deltar med varierande intensitet i dess verksamhet. Det kan vara sporadiska mötesbesökare som droppar in. I frikyrkor som engagerar människor på frivillig grund kan det också vara djupt religiöst engagerade – kanske ungdomar – som ännu inte begärt inträde i församlingen. Vad som ofta glöms bort är att det även finns en grupp som kan betraktas som delaktiga i Svenska kyrkan. På vilket sätt skiljer sig den politiska opinionen bland dessa delaktiga från medlemmarna – speciellt de medlemmar som besöker religiösa möten regelbundet – i Svenska kyrkan och frikyrkorna?

I tabell 8 redovisas vänster-högerposition bland delaktiga som besöker Svenska kyrkan och frikyrkor.

Tabell 8 Självplacering på vänster-högerskala bland personer som inte är medlemmar i samfund inom sin religiösa orientering år 2005 (procent och balansmått)

Religiös orientering	Självplacering på en vänster-högerskala						Summa procent	Antal svarande	Balansmått höger-vänster
	Klart till höger	Något till höger	Varken till vänster eller till höger	Något till vänster	Klart till vänster				
Svenska kyrkan	10	22	33	28	8	100	84	-4	
Frikyrka	13	20	37	23	7	100	51	+3	

Det står klart att de delaktiga uppfattar sig stå mer till vänster jämfört med medlemmar i Svenska kyrkan och framförallt i frikyrkorna. Skillnaderna accentueras om jämförelsen gäller aktiva medlemmar i Svenska kyrkan och i frikyrkorna.

I tabell 9 presenteras partisympati bland delaktiga i Svenska kyrkan och frikyrkor.

Tabell 9 Partisympati bland personer som inte är medlemmar i samfund inom sin religiösa orientering år 2005 (procent och balansmått)

Religiös orientering	Partisympati							Summa procent	Antal svarande	Balansmått borgerliga i s-blocket
	m	kd	fp	c	s	mp	v			
Svenska kyrkan	32	1	15	4	34	7	7	100	74	+4
Frikyrka	21	18	9	2	34	9	7	100	44	0

Vad gäller partisympati är stödet för partierna åt vänster större bland delaktiga i Svenska kyrkan och frikyrkorna, speciellt jämfört med aktiva medlemmar i Svenska kyrkan och i frikyrkorna. Det finns dock intressanta skillnaderna mellan de politiska partierna. Kristdemokraterna saknar nästan stöd bland de delaktiga i Svenska kyrkan, medan stödet för moderaterna är starkt. Övriga partiers stöd bland delaktiga i Svenska kyrkan kan betraktas som normalt i Västra Götaland, men några procentenheter när.

Bland delaktiga i frikyrkor är alltså stödet för kristdemokraterna relativt stort. Moderaternas stöd är ovanligt stort för att vara frikyrkosammanhang. Medan folkpartiets stöd är i nivå med det allmänna stödet i Västra Götaland så erhåller dock centerpartiet relativt svagt stöd. Stödet för s-blocket bland delaktiga i frikyrkor liknar också motsvarande stöd bland hela befolkningen i Västra Götaland. Men det är speciellt noterbart att vänsterpartiet, men också miljöpartiet, har ett relativt starkt stöd bland de frikyrkligt delaktiga.

Slutsatser

I Västra Götaland tenderar protestanter – speciellt religiöst aktiva protestanter – befinna sig på högerkanten och i mitten i det politiska rummet, mera sällan till vänster. Detta gäller såväl partisympatier som individens egen uppfattning av sin position på en vänster-högerskala. Eftersom protestanter – Svenska kyrkan och frikyrkor – dominerar bland regelbundna religiösa mötesbesökare i Västra Götaland gäller samma resultat också denna grupp.

Bland protestanterna är det frikyrkliga som framförallt undviker vänsteretiketten, både genom att placera sig något till höger eller ange sig som varken till höger eller till vänster i politiken. Personer som tillhör Svenska kyrkan placerar sig i större utsträckning än frikyrkliga klart till höger. Personer som rör sig i Svenska kyrkan eller i frikyrkorna utan att vara medlemmar står dock i betydligt större utsträckning till vänster i politiken än de aktiva samfundsmedlemmarna.

Västra Götalands katoliker och ortodoxt kristna undviker att placera sig till höger i politiken. Den stora majoriteten ortodoxt kristna menar sig vara varken till höger eller till vänster, medan nästan hälften av katolikerna anger sig stå till vänster i politiken. För både katoliker och ortodoxt kristna är stödet för socialdemokraterna mycket stort. Data är dock relativt osäker för dessa grupper, då antalet svarande i undersökningen är få.

Det finns dock skäl att efterfråga en mer fördjupad forskning angående religiös orientering och politisk opinion, speciellt vad gäller kopplingen mellan ideologiska värderingar och partisympati. Men det är också av intresse att få fram data med högre kvalitet över de mindre religiösa orienteringarna för att kunna mer klart och bestämt kunna uttala sig om dessa gruppers politiska opinion. Detta gäller inte minst personer som identifierar sig som muslimer, men även nu undersökta religiösa orienteringar som katoliker och ortodoxt kristna.

Huvudslutsatsen visar dock att det bland de flesta kristna kyrkobesökare i Västra Götaland finns klara borgerliga partisympatier parat med ett ideologiskt ställningstagande som antingen anger sig vara något till höger eller varken till höger eller vänster i politiken.

Noter

- ¹ Speciellt för Svenska kyrkan har noteras att det kan finnas ideologiska skillnader mellan evangelisk-luthersk tro och socialism, eller som den socialdemokratiska broderskapsrörelsens ordförande säger i en intervju i *Från riksdag och departement*: ”Många kristna betonar individualism, frihet och eget ansvar. Socialdemokratin betonar kollektivt ansvar och ser strukturer i samhället” (Flygt 2000:11).
- ² Tidigare undersökningar bekräftar dock att socialdemokraterna har relativt starkt stöd bland katoliker och ortodoxt kristna, se Hagevi 2000.

Referenser

- Flygt, Carina (2000): ”Tro och politik. Religion påverkar fortfarande.” *Riksdag & departement*. Nr 40, 10-11.
- Kellstedt, Lyman och John Green (1993): ”Knowing God’s Many People: Denominational Preference and Political Behavior.” i *Rediscovering the Religious Factor in American Politics*, red David Leege och Lyman Kellstedt. Armonk: M. E. Sharpe, s 53-71.
- Geertz, Clifford (1973): *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books, Inc. Publishers.
- Gilljam, Mikael och Sören Holmberg (1995): *Väljarnas val*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Gustafsson, Berndt (1953): *Socialdemokratien och kyrkan 1881-1890*. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelses bokförlag
- Hagevi, Magnus (2000): ”Religiös orientering och politisk opinion i Västra Götaland” i *Den nya regionen*, SOM-rapport:25, red Lennart Nilsson. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet, s 141-165.
- Hagevi, Magnus (2002): ”Religiositet över tid och rum” i *Flernivådemokrati i förändring*. SOM-rapport:27, red Lennart Nilsson. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet, s 55-73.
- Hagevi, Magnus (2005): ”Att förena religion och politik” i *Religion och politik*, red. Magnus Hagevi. Malmö: Liber, s 7-27.
- Hagevi, Magnus (2006): ”Religiös orientering och svensk politisk opinion.” *Statsvetenskaplig Tidskrift*, 108:119-149.
- Holmberg, Sören och Mikael Gilljam (1987): *Väljare och val i Sverige*. Stockholm: Bonniers.

- Holmberg, Sören (2000): "Socioekonomisk gruppröstning", i *Europaopinionen*, red Sören Holmberg. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, s 63-76.
- Lipset, Seymour och Stein Rokkan (1967): "Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduktion", i *Party Systems and Voter Alignments*, red Seymour Lipset och Stein Rokkan. New York: The Free Press, s 1-64.
- Marx, Karl (1867 [1981]): *Kapitalet. Första boken*. Lund: Arkiv Zenit.
- Oskarson, Maria (1992): "Sweden", i *Electoral Change. Responses to evolving social and attitudinal structures in western countries*, red Mark Franklin, Thomas Mackie och Henry Valen. Cambridge: Cambridge University Press, s 339-361.
- Palm, Irving (1982): *Frikyrkorna, arbetarfrågan och klasskampen. Frikyrkorörelsens hållning till arbetarens fackliga och politiska kamp åren kring sekelskiftet*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Rosengren, S-Å (1948): *Kyrkan och arbetarrörelsen*. Lund: C. W. K. Gleerups förlag.
- Yinger, Milton (1957): *Religion, Society and the Individual. An introduction to the sociology of religion*. New York: MacMillan Company.

